

FERENCZI SÁNDOR

Az idők jelei és pasztoráció a főegyházmegyében¹

Abstract: According to the ruling of the 2. Vatican Council the church should be aware of the processes that determine the future of mankind. The Council calls these the signs of the times. The local church tries to find the adequate answers to these signs. It is not possible to have an adequate pastoral approach without this concern. Within the Alba Iulia Archdiocese there are two important issues: the crisis of the traditional folk church/community and the sad statistical facts. These both need a very carefully chosen pastoral approach. The article not only presents the problems but tries to give an answer, too. The thousand year old diocese and its priests, communities had always been able to find the right answers to all the challenges within a tormented history and to assure the future of the church.

Keywords: signs of the times, Alba Iulia Archdiocese, migration, pastoral care, traditional folk church/community, statistics, catechesis, sermon, family care, ecumenism, Reformation, communism, priests, religious orders

A címben szereplő *idők jelei* kifejezést a II. vatikáni zsinatnak az *Egyház a mai világban*² című lelkipásztori konstitúciójából kölcsönöztem. A zsinati szövegben ezzel kapcsolatban a következőket olvashatjuk:

....az Egyháznak mindig kötelessége vizsgálni és az evangélium fényénél értelmezni az idők jeleit, azért, hogy minden nemzedéknek megfelelő módon tudjunk választ adni az emberek örök kérdéseire a jelen és az eljövendő élet értelméről és e kettő összefüggé-

¹ A dolgozat a Gyulafehérvári Főegyházmegye papjainak 2015-ben tartott rekollekciós előadás szerkesztett változata.

² *Gaudium et spes*. A továbbiakban: GS.

seiről. Így tehát ismernie és értenie kell a világot, melyben élünk, várakozásait, vágyait és gyakran drámai vonásait (4.).³

A zsinat meghatározása szerint tehát az egyháznak figyelnie kell azokat a világban végbemenő folyamatokat, amelyek meghatározzák az emberiség jövőjét. Ezen a kifejezésen olyan fontos történelmi eseményeket értünk, amelyek jelentőségét nem csupán maga a tény adja meg, hanem az, hogy kifejezői az emberi történések irányát meghatározó egyetemes törekvéseknek (pl. a berlini fal leomlása). Az egyháznak fel kell ismernie az adott események jelentőségét, és az evangélium világosságánál megvizsgálva azt, nem szabad késlekednie a válaszokkal. A történelme folyamán, amikor az egyház ezt nem tette meg, akkor ennek szomorú következményei lettek. Éppen ezért figyelmeztet Ferenc pápa az *Evangélii Gaudium* (2013) kezdetű apostoli buzdításában: *...minden közösséget arra buzdítok, hogy „legyen éber az idők jeleinek vizsgálatára”.* Súlyos felelősségről van szó, mert korunk néhány összetevője, ha nem talál jó megoldásokat, az elembertelenedés olyan folyamatait képes beindítani, melyeket később nehéz lesz visszafordítani (51.).

A helyi egyházak a II. vatikáni zsinat szellemében keresik azokat az idők jeleire adandó válaszokat, amelyek nélkül elképzelhetetlen a mai kor elvárásainak megfelelő lelkipásztorkodás.

A Gyulafehérvári Főegyházmegyei Zsinat (rendekezései 2001. december 2-tól vannak érvényben) a négy évi előkészülete során, valamint az ezt bezáró zsinati ülésen is tulajdonképpen az

³ A GS 11. p.: *Isten népe a hittől indítva, mellyel hiszi, hogy az Úr Lelke, mely betölti a földkerekséget, vezérli az eseményekben, szükségletekben és vágyakban – melyekben korunk embereivel, együtt részesedik –, próbálja felismerni, hogy közülük melyek Isten jelenlétének vagy tervének igaz jelei...*

idők jeleire adandó válaszokat kereste és fogalmazta meg, amelyek a *Zsinati Könyvben*⁴ nyertek megfogalmazást.

A továbbiakban, figyelembe véve a világban zajló eseményeket, szeretnék – a főegyházmegyénkre és papságára fókuszálva – néhány, a lelkipásztorkodással kapcsolatos gondolatot megosztani.

1. Mai helyzet

A pasztoráció számára az utóbbi évtizedek legnagyobb kihívása az önkéntes és a kényszerű mobilitás, amely több évszázados közösségek eltűnéséhez vagy jobb esetben létszámbeli apadásához vezetett. Azok, akik messzire elkerültek a szülőföldtől, akarva-akaratlanul megtapasztalják a gyökértelenséget. Ez azt jelenti, hogy az új környezetükben nem léteznek számukra azok a biztos fogódzók, amelyek a *kiinduló* közösségükben mindennapi életük velejárói voltak. Sajnos – megtapasztaltam – olykor egy tömbkatolikusnak nevezett közösségből szórványba vagy nagyobb városba elkerült híveink egy része nem kapcsolódik be az új lakhelyén található egyházközség életébe. Könnyen mondhatjuk ezekre, hogy tulajdonképpen előbbi otthonukban sem voltak meggyőződéses, öntudatos katolikusok, így hát sokat nem veszítettünk velük. Ennek ellenére is veszteségnek kell tartanunk az elvándorlásukat, mert kapcsolatban voltunk velük, s a közösség keresztény értékrendje többé-kevésbé befolyásolta magatartásukat. Nem elég megkérdőjelezni öntudatos katolikuságukat, hanem gondolnunk kell a valamikori egyházközség híveinek és lelkipásztorainak esetleges felelősségére is. A gyökértelen emberről szokták mondani, hogy könnyebben válik a téves

⁴ *Zsinati Könyv*. Kiadja a Gyulafehérvári Főegyházmegye. Kolozsvár 2001.

eszmék áldozatává, mert az ember természetéből adódóan társas lény (*zoon politikon*), és éppen ezért az új környezetében is minél előbb társaságra vágyik. A szekták ez utóbbit kihasználva igyekeznek minél előbb lecsapni rájuk.

Az emberekkel együtt a vallások is vándorolnak, aminek következtében gyorsan összekeverednek a hagyományos vallási monokultúrák. Olyan országokban, ahol évszázadokon keresztül a katolikusokon kívül alig éltek mások, ma már velük együtt élnek protestánsok, ortodoxok, de zsidók, muzulmánok, buddhisták és hinduk is. A legkülönfélébb vallások, vallási mezbe öltözött csoportosulások jelennek meg (pl. a Magyar Boszorkányszövetség, amelynek 2011-ben 11 538 tagja és 652 boszorkányfészke volt⁵). Egyre többen vannak azok, akik felekezet nélkülinek vallják magukat, sőt az ateisták⁶ aránya is növekszik. Azt is észre kell vennünk, hogy a mai világunkban jelen van a vallási reneszánsz is, hiszen tanúi vagyunk a különböző világvallásokban történő *lelki ébredésnek*, amelyik olykor vallási fanatizmusba torkollik.

Sajnos úgy tűnik, hogy korunk európai hangadói mindent megtesznek, hogy a kereszténységnek még a nyomait is eltüntessék a *totalitárius barbárság és a liberális hedonizmus érdekében*. A liberális (toleráns) társadalom ugyan nem üldözi a keresztényeket, de olykor kimutatható az a szellemi és erkölcsi terror, amely nem közvetlenül az intézményekből indul ki, hanem abból a befolyásból, amelyet az elvilágiasodott (szekularizált) társadalom gyakorol a médiára, iskolára, törvényhozókra stb. Számukra *természetes* az emberellenes törvények meghozatala, az

⁵ Forrás: <http://www.boszorkanyszovetseg.hu>. (Letöltve: 2016. április 21.)

⁶ A kortárs ateistákról lásd: DRÓSI DÁVID: *Egyházam a posztmodernben. A dialógus-„kényszer” ideje*. Vigilia Kiadó. Budapest 2014. 96–114.

erkölcs likvidálása, a régi struktúrák lerombolása, a megszentelt dolgok aláaknázása.⁷

Tanúi vagyunk a kereszténység társadalmi téren való térvészítésének. Elegendő csak arra utalnunk, hogy az első századok keresztényei évszázadokon keresztül *tertium genus*-nak, harmadik népnek, harmadik társadalomnak tekintették magukat. Eszkatologikus társadalomként állították szembe magukat az első genusszal, a világ népeinek valamennyi társadalmát szimbolizáló görögökkel, és a második genusszal, a zsidókkal, a Sinai hegynél alapított társadalmi renddel. Tagjainak nem földi, hanem mennyei polgárjogot ígértek, az egyházat *societas perfectának* tekintették, az emberek mindennapjait az egyházi év határozta meg. Ha a mába ugrunk, akkor tudomásul kell hogy vegyünk: a keresztények olyan ügyekben, mint a társadalom, már nem közvetlenül illetékesek. Az egyház már csak az általános társadalomnak vallási alrendszeré.⁸

Az egyház, a kereszténység attól függetlenül, hogy a mai társadalom melyik *alrendszerébe* tartozik, jelen van, és kisebb-nagyobb intenzitással próbálja betölteni a kovász szerepét. Ennek a szerepnek a betöltése közben természetesen szembetalálja magát azokkal a lelkipásztori kihívásokkal, amelyek híveinek pasztorációjában jelentkeznek. Véleményem szerint főegyház-megyénkben két nagyon fontos lelkipásztori kihívásra kell *választ adnunk*: a népegyház krízisére és a statisztikai adatok lehangoló számadataira.

a) A népegyház krízise

A népegyház egy szakkifejezés, amely az egyháznak egy konkrét – történelmi korban kialakult, történelmi adottságok-

⁷ Vö. MOLNÁR Tamás: *Keresztény humanizmus*. Győr 2007. 185–188.

⁸ Vö. LOHFINK Norbert: *Álmok az egyházzól*. Szeged 2004. 138–139.

hoz kötődő – formáját jelöli, és nem tévesztendő össze a népi valóságossággal (jámbersággal).⁹

De bővebben mit is értünk népegyházon? A népegyház azt az egyházat, illetve társadalmat jelöli, amelyben a társadalom, a nép mindennapi élete nagyjából egybeesett a vallás, az egyház életével. A társadalom és a vallás, az állam és az egyház egy évezreden át szinte teljesen összefonódott. A társadalom minden tagjától megkövetelte a követendő keresztény életszabályokat. A települések mindennapjai igazodtak az egyházi év eseményeihez. A keresztény szemlélet átjárta a közösség mindennapjait, a szokásokat, az ünnepeket – a születéstől a halálig.

Napjainkban viszont a gazdaság, a tudomány, a politika, a művészet, az élet egyre több szférája önállósult, sőt olykor szembe fordult az egyházzal.¹⁰ Azt, hogy a népegyház – a társadalom és az egyház teljes összefonódása – megszűnt, talán nem kell igazolnunk. XVI. Benedek pápa bíboros korában arra figyelmeztetett, hogy *el kell búcsúznunk a népegyház eszméjétől. Valószínűleg egy másfajta, új egyháztörténeti szakasz áll előttünk, melyben*

⁹ A népi valóságossággal (jámbersággal) kapcsolatban VI. Pál pápa (1975) a következőkre figyelmeztetett: *A lelkipásztori buzgóság fogja megmutatni mindazoknak, akiket az Úr az egyházi közösségek élére helyezett, milyen magatartást tanúsítsanak a népi jámberság különböző megnyilatkozásaival szemben, amelyek lehetnek értékesek is, gyatrák is. Mindenesetre kell hogy érzékünk legyen hozzájuk, igyekezzünk lemérni benső indítékaikat és fölmérni értékeiket, irányítsuk szívesen, hogy tévútra ne jussanak. Helyes vezetés mellett a népi jámberság elvezetheti a tömegeket az Istennel való igazi találkozásra Jézus Krisztusban.* In: *Evangelii nuntiandi* (a továbbiakban: EN), 48.

¹⁰ Vö. TOMKA Ferenc: *Új evangelizáció. Egyházunk helyzete és feladatai az ezredfordulón.* Budapest 1999. 15–17.

*a kereszténység újra mustármag-jellé válik, látszólag jelentéktelen kis csoportokban...*¹¹

A népegyháznak ez az úgynevezett krízise nem kerülte el a mi vidékeinket sem. A megváltozott társadalmi és gazdasági viszonyok nálunk is bomlasztóan hatnak az évszázados vallási hagyományokkal rendelkező közösségeinkre. Ma már a történelmi csemegék közé soroljuk azoknak a vizitációs jegyzőkönyveknek a jelentéseit, amelyek egy-egy egyházközség vallási életéről szólnak. Szebelébi Bertalan vikárius 1683-ik évi *Vizitációs jegyzőkönyvéből*¹² például megtudhatjuk, hogy a korondi egyházközségben egy valaki, *Simó András a templomot nem giakorlot*, ezért kézi kalodára ítélték.¹³

Főegyházmegyéinkben a *rendtartó székely falu*, valamint a más *típusú*, vallásilag és olykor etnikailag homogén közösségei felbomlóban vannak. Egyre több valamikori tiszta római katolikus vallású településen épülnek a más történelmi vallások templomai, imaházai (ez nem elítélendő, mert mi is megjelenünk náluk). A neoprotesztáns (szekták) vallások is majd minden településen jelen vannak. A híveink vallási életét többnyire negatívan befolyásolja ez a bő *vallási választék*. Fájó lélekkel tapasztaljuk, hogy a vallási kisebbségben élő híveink egyre nehezebben tudnak ellenállni a különböző felekezetek csábításainak.

¹¹ RATZINGER Joseph: *A föld sója. Kereszténység és katolikus egyház az ezredfordulón*. Budapest 2005. 12.; Vö. II. János Pál: *Átlépni a remény küszöbén*. Kaposvár (JLX) 1994, 196–197.

¹² Szebelébi Bertalan vikárius *Vizitációs jegyzőkönyve* megtalálható a Székelyudvarhelyi Római Katolikus Plébánia Levéltárában.

¹³ Bennünket kissé meglep ez a büntetőeljárás, de nem szabad elfelednünk, hogy ez a korszak az úgynevezett *vallásos Erdély kora*, amikor országgyűlési határozatok születtek a vallásos élet ápolása, illetve előmozdítása érdekében.

A kommunizmus bukását követően a fiatal híveink közül egyre többen már nemcsak a településükhöz közelebb eső városokban, hanem más országokban keresnek munkahelyet, új otthont. Ezek kezdetben még eljátszanak a hazatérés gondolatával, de miután családot alapítottak, és gyerekeik is születtek, erre már ritkábban gondolnak. Az új körülményeik közepette olykor elszakadnak az egyházuktól, gyerekeiket még hazaviszik megkeresztelni, de további vallásos életük hogyanja bizonytalan...

b) Statisztikai adatok

Az utóbbi évtizedek egyházi sematizmusai és statisztikái, valamint az állami népszámlálás adatai a gyulafehérvári főegyházmegye híveinek számbeli megfogyatkozásáról (főleg a szórványban) értesítenek.

A főegyházmegyében, főleg az első világháborút követően, napjainkig tart a szórványplébániák lassú eltűnésének folyamata. Az 1830-as sematizmus szerint például a tizenkilenc fehérvári főesperességhez tartozó mindenik plébániának volt ki-nevezett plébánosa, illetve helyben lakó papja, mára ezek közül csak öt plébánián lakik plébános, ezek: Borbánd, Gyulafehérvár, Nagyenyed, Szászsebes, TÜR.¹⁴ Fontosnak tartom megjegyezni azt is, hogy a katolikus restauráció idején az egyes vidékeken létrehozott, illetve visszaállított plébániák körül nem jött létre a székelyföldihez hasonló tömbkatolikusság. Ezek közül kivételnek számít az iparosítás nyomán kialakult nagyobb városok katolikussága, habár ők sem nevezhetők tömbkatolikusságnak a többséghez képest. Ez utóbbiak léte, amint napjainkban is látjuk, többnyire a munkahelyek, illetve a megélhetési lehetőségek függvénye.

¹⁴ FERENCZI Sándor: *Főegyházmegyénk pasztorációja számokban: múlt és jelen*. In: *Studia Theologica Transsylvaniensia* 17 (2014/1) 23–60. Itt: 56.

Az utóbbi évtizedek romániai népszámlálási adatai az úgynevezett magyar történelmi egyházakra nézve lehangoló adatokkal szolgálnak:¹⁵

Év	Róm. kat.	Református	Unitárius	Össz.
1992	1 161 942	802 454	76 708	2 041 104
2002	1 028 401	692 550	66 846	1 787 797
2011	870 774	600 932	57 686	1 529 392
Különbözet 1992–2011	-291 168 (-25,05%)	-201 522 (-25,11%)	-19 022 (-24,79%)	-511 712 (-24,98%)

A fenti számadatok egy részét lebontva kilenc erdélyi megyére (ahol a főegyházmege híveinek túlnyomó többsége él), a római katolikusok lélekszámát figyelembe véve, az alábbi számokkal szembesülünk:

Megye	Népszámlálás éve			Különbözet 1992–2011
	1992	2002	2011	
Beszterce	4 500	3 744	3 041	-1 459 (32,42%)
Brassó	29 732	23 350	17 800	-11 932 (40,13%)
Fehér	6 208	5 010	3 369	-2 839 (45,73%)
Hargita	228 884	212 734	200 663	-28 221 (12,32%)
Hunyad	26 981	21 431	15 367	-11 614 (43,04%)
Kolozs	32 729	26 014	22 570	-10 159 (31,03%)
Kovászna	85 648	80 272	73 739	-11 909 (13,90%)
Maros	63 933	55 174	48 530	-15 403 (24,09%)
Szeben	8 436	6 527	4 976	-3 460 (41,01%)
Összesen	487 051	434 256	390 055	-96 996 (19,91%)

¹⁵ A statisztikai adatok lelőhelye: www.recensamintromania.ro. Letöltve: 2015. július 23.

A főegyházmegye által leközölt 2005. évi, valamint a 2014. évi statisztikai adatai – tíz év – az alábbiakról árulkodnak:

Év	Hívek száma	Keresztelés	Első-áldozás	Házasság			Temetés
				Tiszta	Vegyes	Összesen	
2005 ¹⁶	360745	4208	3874	1274	759	2033	5179
2014 ¹⁷	326419	4016	3628	1065	721	1786	5071
Külön-bözet	-34326	-192	-246	-209	-38	-247	-108

Több mint 34 ezerrel lettünk kevesebben tíz év alatt (évente 1400-zal), a többi számadatok is ennek függvényében alakultak.

A fenti számadatok alapján megállapítható, hogy főegyházmegyénk híveinek lélekszáma napjainkban többé-kevésbé a száz évvel ezelőtti szinten található. Egyre több a szórványplébánia, amelyekben a hívek lélekszáma drasztikusan csökken. Óriási terhet jelent ezeknek a plébániáknak a fenntartása: probléma az itt található épületek állagmegőrzése, a plébánosok javadalma-zása. Sajnos előfordult, hogy a szórványplébániára való helyezést a papok egy része büntetésnek tekintette.

2. Teendők

Az utóbbi évtizedekben a keresztények vallásosságának számszerű mutatói világviszonylatban többé-kevésbé folyamatosan romlanak.¹⁸ Valójában azonban a vallásosság nem mérhető, mert *csak Isten lát a szívekbe*. A szociológusok a

¹⁶ Gyulafehérvári Érsekség, 322/2006. sz.

¹⁷ Gyulafehérvári Érsekség, 461/2015. sz.

¹⁸ Korunk vallásosságáról bővebben: Diósi Dávid: *Posztmodern vallásosság? Milyen módon vallásos korunk embere?* In: Vigilia 76 (2011). 722–730; Diósi Dávid: *Egyház és posztmodern. Korunk vallásossága és esztétizáló hajlama*. Szent István Társulat–Verbum. Budapest–Köln 2012. 31–108;

templombajárás, imádságaink és vallásos énekeink ismerete, a vallási hagyományaink elsajátítása, vallási öntudatunk, vagyis a vallás látható arcának alapján beszélnek a vallásosság mutatóiról.¹⁹ A pasztorálteológusok – és nem csak – kongatják a vészhangot, hogy ezt a folyamatot, ha nem is lehet megállítani, valamilyen formában mérsékelni kell. Úgy tűnik, hogy már nem is merünk külső misszióról beszélni, hanem csak a maradék nyáj pasztorációjára összpontosítunk. Talán ide illik Beer Miklós váci püspök kissé kemény megjegyzése, aki azt mondta, hogy nem szeretne egy *önszórakoztató gettóegyházat...*²⁰ Természetesen ezt egyikünk sem szeretné, hiszen nem erre kaptunk hivatást. De ahhoz, hogy ez ne így alakuljon, a hívek pasztorációját illetően elképzelésekre, víziókra van szükség. Egy víziókkal teli egyház füle nyitott a Szentlélekre. Ő ugyanis az, aki nemcsak a föld, hanem az egyház arculatát is állandóan megújítja. Isten lelke jelen van az egyház minden életmegnyilvánulásában. Zulehner szerint *ahhoz, hogy a víziók inkarnálódjanak, beletestesüljenek a történelemben, szükség van struktúrákra, de a struktúrák nem helyettesíthetik a Lélek adta víziókat... Az egyház átépítése Eu-*

DIÓSI DÁVID: *Posztmodern spiritualitás? Egy divatfenomén az egyház szolgálatában?* In: *Studia Theologica Transsylvaniensia* 14 (2011), 173–185.

¹⁹ Vö. TOMKA Miklós: *A legvallásosabb ország? Vallásosság Szatmárban, Erdélyben, Romániában.* Budapest – Piliscsaba 2005. 10.

²⁰ „Ideje volna visszanyerni az egyensúlyunkat, s akkor nem kéne olyanokat hallgatnom az ismerőseimtől, hogy egyházunkat a »műemlék templomaink fojtják meg«. Hatalmas feladataink vannak: oktatás, nevelés, családok és nehéz sorsúak felkarolása. Ezekre sokkal több energiát kell fordítania az egyháznak, és képesek is lennénk rá. Ehhez, ismétlem, egyetlen út vezet, ez pedig az önkritika: őszintén megvizsgálni, hogy Jézus Krisztus mit szán az Egyház feladatául. Vajon tényleg a Föld sója vagyunk-e?” Beer Miklós püspök: Elgettósodott az egyház, megborult az egyensúly. Forrás: http://szemlelek.blog.hu/2015/01/09/beer_miklos_puspok_elgettosodott_az_egyhaz_megboru. Letöltve: 2015. július 16.

rópa és Észak-Amerika hagyományos keresztény kultúráiban manapság inkább a struktúrák és kevésbé a lelki víziók körül forog. Inkább intézményekről és hatáskörökről van szó, mint célokról... Az egyházak struktúraátalakításon mennek keresztül. A hagyományos egyházi működést próbálják orvosolni. Hogyha az átépítés véget ér, akkor jöhet el, már ha egyáltalán eljöhét, a víziókról való gondolkodás ideje.²¹

Az evangelizációnak új utakat kell keresnie, hangsúlyozza a II. vatikáni zsinat, valamint az ezt követő számos egyházi dokumentum.²² Egyre többen fogalmazzák meg *Az egyház a mai világban* című konstitúció nyomán, hogy nem a kereszténység van válságban, hanem a kereszténységnek egy adott egyházas formája – a népegyház –, s hogy egy új stílusú lelkipásztorkodásra van szükség.

Tomka Ferencnek az a véleménye, hogy a lelkipásztorkodásnak – és a jelen egyházának – alapvető problémája az, hogy a tökéletesen megváltozott körülmények között változatlanul a népegyház kategóriáiban gondolkodik, cselekszik.

Amint a teológiában és a többi tudományokban beszélnek *paradigmaváltásról*, a lelkipásztorkodásban is erre van szükség. Megjegyzem, hogy a II. vatikáni zsinat dokumentumai is erre a *paradigmaváltásra* ösztönzik a lelkipásztorkodó papságot. Ez azt jelenti, hogy a lelkipásztorkodásban is újra át kell gondolni

²¹ Vö. NEUNER Peter – ZULEHNER M. Paul: *Jöjjön el a te országod*. Verbum, Kolozsvár 2014. 159–161.

²² *Nagy örömmre szolgál, hogy sok lelkipásztor, szerzetes és világi evangelizáló buzgóságában új utakat keres, hogy alkalmasabban közvetítse az evangéliumot. Bátorítunk minden lelkes kezdeményezést, ami e téren ma az egyházban történik. Vonatkozik ez először is a dolgok átgondolására, továbbá olyan úgy egyházi szolgálatokra is, amelyek az evangelizáció lendületét hivatottak megújítani és megerősíteni.* EN, 73.; *Christifideles laici* (1987), II. János Pál pápa a világiak küldetéséről: *...a hit tisztaságát, mélységét és gyarapodását csak egy új evangelizáció tudja megerősíteni... 34.*

az eddig természetesnek, sőt axiómának tartott alapelveket, és korunk megváltozott helyzetéhez alkalmazott lelkipásztori *stratégiát* kell kidolgozni. Figyelemreméltó, hogy azok az egyházi rendelkezések, amelyek új paradigmákat – alapelveket és célokat – tartalmazó lelkipásztorkodás körvonalát írják elő, lényegileg *ugyanazok*, mint amelyeket az újszövetségi Szentírásban, az ősegyház és az egyházi megújulások lelkipásztorkodásában fellelhetünk.²³

A II. vatikáni zsinat által a világegyházba hozott paradigmaváltás nálunk, a kommunista rendszer miatt, lassított formában jelentkezett. Márton Áron közvetlenül a zsinat után, 1965-ban a rá jellemző óvatossággal buzdította a papságot: *...kell mozgatni a tétleneket, akik túlzottan ragaszkodnak a megszokotthoz, a túlzókat pedig vissza kell tartani a megfontolatlan személyes kezdeményezésektől, nehogy a dolgok egészséges fejlődésének ártsanak.*²⁴

Joggal kérdezhetjük: egy adott közösség pasztorációjáért felelős lelkipásztor az egyháza elvárásainak hogyan tud a legjobban megfelelni anélkül, hogy az esetleges sikertelenségei miatt frusztrálnak, csalódottnak érezné magát. Ne csak megtartsa a reábízottakat, hanem missziós lelkületével a kívülállókat is megnyerje. Ne feledjük azonban, hogy a pasztoráció hogyanja az első keresztény közösségek megalapításától napjainkig mindig

²³ A *Katekézis Általános Direktóriuma* (1997) összefoglalja és tartalmazza a legtöbb új lelkipásztori paradigmát: a mai lelkipásztorkodás és az új evangelizáció alapelveit. Ezek közül hadd említsek meg néhányat: közösség kialakítása (communio), felnőttek katekézise, katekumenátus. Vö. TOMKA Ferenc: *Új evangelizáció. Egyházunk helyzete és feladatai az ezredfordulón.* Budapest 1999. 17–19.

²⁴ Vö. BERECZKI Silvia : *A hagyománytól az élményszerűségig – és vissza? Megtörtént vagy óhajtott paradigmaváltások az ifjúsági pasztorációban...* In: *Keresztény Szó*, 2009/2. 5–8. Itt: 5.

az adott korszak függvénye is volt. Az örök igazságok mindig ugyanazok maradtak, de változott ezeknek a közvetítési módja.

A jelen pasztorációs kihívásai nem követelnek a lelkipásztoroktól rendkívüli, csodás dolgokat, hanem egyszerűen csak annyit, hogy a jól kitaposott lelkipásztori ösvényeken haladva mindenki a kapott karizmáinak kamatoztatásával, a mai kor emberének érthető módon, az idők jeleit figyelembe véve hirdesse az evangéliumot. Éppen ezért fontosnak tartok kiemelni néhány olyan lelkipásztori *cselekvést*, amely az egyház történelme folyamán, a fontossági sorrend váltakozásával és a lelkipásztorok *ügybuzgóságának* függvényében, mindig is jelen volt.

Igehirdetés: A II. vatikáni zsinat *Lumen gentium* kezdetű, egyházzal szülő dogmatikus konstitúciója kiemeli, hogy *az egyházi rend szentségének erejéből, s Krisztusnak, a legfőbb és örök papnak képmása szerint (Zsid 5,1–10; 7,24; 9,11–28) az evangélium hirdetésére, a hívek lelkipásztori gondozására és az istentisztelet végzésére szentelik őket, mint az Újszövetség igazi papjait. Az egyetlen közvetítőnek (1 Tim 2,5) Krisztusnak hivatalában részesedve saját szolgálati fokozatukban mindenkinek hirdetik az isteni igét (28).*

A zsinat az igehirdetést első helyre teszi, hiszen *a hit hallásból ered*. Ferenc pápa korszerű, megújított igehirdetésről beszél, amely *még a langyosoknak és a hitüket nem gyakorlóknak is felkínálja a hit új örömét és az evangelizáló termékenységet.*²⁵

Szentségek kiszolgáltatása: Jézus egyetlen szentségről sem mondta, hogy a világ belőle fel fogja ismerni Istent, csak a Krisztusban eggyé vált közösségről. De minden szentség az egyház közösségébe kapcsol be, illetve a közösségben ad küldetést. Az *Egyházi Törvénykönyv* kiemeli, hogy szentségek *rendkívüli mó-*

²⁵ *Evangelii gaudium*, 11.

don közreműködnek az egyházi közösség kialakításában, megerősítésében és kifejezésében (840 k. vö. 437. k.).²⁶

Az egyes szentségek kiszolgáltatása alkalmat ad a lelkipásztoroknak arra, hogy a híveiket minél jobban bekapcsolják az egyházközség életébe. A szentséget kérőknek érezniük kell, hogy szeretettel vannak irántuk (ne az egyházi funkcionáriust lássák bennük). A szentségkiszolgáltatás alkalmával a lelkipásztor gesztusai, testtartása, testbeszéde, metakommunikációja, szavai mind azt szolgálják, hogy az isteni titok mintegy *megjelenüljön*. Ma már a szentségek illetnáról is beszélünk, vagyis arról, hogy például az egyes szentségek kiszolgáltatása alkalmára a lelkipásztor leginkább mire legyen tekintettel.²⁷

Katekézis: A *Katekézis Általános Direktóriuma* (KÁD) figyelmeztet, hogy a katekézis legfőbb formája a felnőttek katekézise, amelyhez az összes többi hitoktatási formának (vagyis a gyermekek katekézisének is) igazodnia kell.²⁸ Ez nem csupán az intellektuális hitismeretek átadását, hanem a felnőttek Krisztusra (megtérésre) alapozott életének gondozását, a keresztyén közösség folyton megújuló életre keltését, és a felnőttek missziós küldetésének gondozását jelenti.²⁹ A KÁD ezzel az ősegyház katekumenátusának³⁰ visszavezetésére figyelmeztet, amelynek során a megtérők *belenőnek* a plébániai közösségbe, és tanúságtévő életet élnek.³¹

Hívekkel való kapcsolattartás (családlátogatás): Az elkövetkezendő idők eredményes lelkipásztorokodása – véleményem

²⁶ TOMKA Ferenc: *Lelkipásztori szentségtan*. Budapest 2002. 42–45.

²⁷ Vö. KUMINETZ Géza: *Klerikusok kézikönyve II*. Budapest 2012. 455–492.

²⁸ KÁD 59. p.

²⁹ KÁD 175; 253–254. pp.

³⁰ KÁD 71. p.

³¹ Vö. TOMKA Ferenc: *Új evangelizáció. Egyházunk helyzete és feladatai az ezredfordulón*. Budapest 1999. 17–19.

szerint – a lelkipásztoroknak és kisegítőiknek a hívekkel való kapcsolattartásának is a függvénye lesz. Ferenc pápa arra figyelmeztet, hogy *juhszagú* lelkipásztorokra van szükség, akik a nyáj között élnek, ismerik őket. Ennek az elvárásnak leginkább úgy tudnak eleget tenni, ha látogatják őket. Nem elegendő az évi házszenteléskor tett látogatás. Szükség volna a rendszeres, és az úgynevezett rendkívüli családlátogatásokra is. Ez utóbbiak közé sorolhatjuk: a gyermekáldás előtt állókat (főleg vegyes vidékeken, ahol a gyermekek elkeresztelése – a vegyes házasság miatt – veszélyeztetet), házasságkötés előtt és után, veszélyeztetettek (elváltak és újrَاهázasultak; akiket rég nem láttunk a templomban; tanyán vagy másvallású környezetben élők; szenvedélybetegek), betegség és haláleset alkalmával stb. Ezek azok az alkalmak, amikor a hívek nagyon érzékenyek arra, hogy a környezetük hogyan viszonyul hozzájuk.

Ökumenizmus: Az ökumenizmussal kapcsolatban több egyházi dokumentum³² látott napvilágot, amelyek arra hívják fel a figyelmünket, hogy ne legyünk ennek az ellenzői és akadályozói, de arra is, hogy meggondolatlan lépéseket ne tegyünk az egység felé vezető úton. Vagyis a tanítóhivatal megnyilatkozásaival összhangban kapcsolódjunk be az ökumenizmusba.

Szükség van a jó értelemben vett ökumenizmusra, amely azt jelenti, hogy meghatározott keretek között gyakoroljuk. A felebaráti szeretet, a kölcsönös tisztelet, egymás megismerése az alapja mindennemű ökumenizmusnak. Sajnos olykor kampányíze van a nálunk folyó ökumenizmusnak. Az egységért való ima-

³² *Unitatis Redintegratio* (1964) – zsinati határozat; *Ökumenikus Direktóriumok* (1967, 1970, 1993) – Vatikáni Egységtitkárság; *Ut unum sint* (1995) – II. János Pál pápa enciklikája; *Dominus Iesus* (2000) – a Hittani Kongregáció nyilatkozata.

héten *barátkozás*, s ezt követően ki-ki igyekszik a másik ellenében őrizni a fogyatkozó nyáját.

3. Az idők jelei és az egyházmegyénk

Ezeréves egyházmegyénk papjai és hívei a nagy történelmi fordulók idején és után mindig felismerték azokat a tennivalókat – az idők jeleit –, amelyek az adott helyzetben arra voltak hivatottak, hogy biztosítsák az egyház számára az evangélium hirdetését, az egyházuk fennmaradását.

Hadd említsek három történelmi példát.

1. A reformációt követő időszakban, a paphiány miatt, a hívek lelkipásztori ellátásáról több egyházközségben a licenciátusok (egyházi megbízatással rendelkező világi férfiak) gondoskodtak.

1. A katolikus restauráció időszakában rövid időn belül megváltozik Erdély vallási térképe, annak ellenére, hogy nem volt erőszakos rekatolizáció.³³

1. A kommunizmus időszakában, amikor megszűnt az iskolai hitoktatás, az egyházközségek megtalálták a módját és feltételeit a plébániai hitoktatásnak. Olykor nyári konyhákat, pinchelyiségeket hittantermekké alakítottak át, kijátszva a kommunista hatóságokat gazdasági épület vagy egyéb ürügy címén építettek hittantermeket.

A fenti néhány példa alapján az elődeink által felismert idők jeleit úgy is értelmezhetjük, hogy megtalálták azt a jó értelemben vett *modus vivendit*, amely megváltozott politikai és társa-

³³ A történészek egy része ellenreformációról beszél, amely a katolikus vallás erőszakos terjesztésével járt. A történelmi hűség kedvéért megjegyezzük, hogy előfordultak túlkapások, de tömeges áttérítésekről Erdélyben nem beszélhetünk.

dalmi rendszerben biztosította a hívek többé-kevésbé zavartalan pasztorációját.

4. A remény sugarai

A világban és a főegyházmegyénkben – tőlünk függetlenül – tapasztalható negatív előjelek ellenére bizakodással tekintünk a jövőbe, mert a keresztyén (a lelkipásztor) hivatásánál fogva a remény embere.³⁴ Észre kell vennie azokat a jeleket, amelyek arra biztatnak, hogy még nagyobb erőbedobással munkálkodjon Isten népe körében.

Ezen jelek közül hadd említsek meg néhányat.

a) Aránylag fiatal a lelkipásztorkodó aktív papságunk. Európa egyre több országában kongatják a vészharangot, hogy kiöregedőben van a katolikus papság, ami előbb-utóbb paphiányhoz vezet. Nálunk, ami az aktív egyházmegyés papságunk életkorát illeti, egyelőre nincs ok a panaszra. Főegyházmegyénkben az egyházmegyés, aktív papság (281) átlagéletkora: **48,50 év**. A nyugdíjkorhatár feletti (65 évtől) aktív papok (38) aránya **13,52%**. Tehát a papságunk **86,48%-át** a középkorú vagy a fiatalabbak közé sorolhatjuk (60 évtől felfele 138 és 25 évtől 60 évig 143 az egyházmegyés aktív papok száma).³⁵

b) Azok az egyházközségek, amelyek hegyre épült város gyanánt irányt mutatnak. Vagy a csíksomlyói pünkösdi szombati búcsús szentmisén résztvevő fegyelmezett közösség (nem tö-

³⁴ A posztmodern kor reménykeltő erejéről: Diósi Dávid: *A jövő egyházának „kényelmetlen” atyánkfiai*. In: Studia Theologica Transsylvaniensia 15 (2012), 271–278; Diósi Dávid: *Az egyszerű alma. „Mese” a posztmodern kor kellős közepéből*. In: Vigilia 80 (2015), 93–98.

³⁵ A vizsgált időszak 2015. július 1-jével véget ért. Az ezt követő időszakban történt személyi változások alapján véve lényegi változásokat a százalékokat illetően nem hoztak.

meg), amely még rossz idő esetén is megőrzi vallásos buzgóságát, a nagyobb egyházi ünnepeinken a gyóntatószékek előtt állók sora mind azt sugallják, hogy a reményt nem veszíthetjük el.

c) A kommunizmus bukását követően főegyházmegyénkben férfi és női szerzetesrendek jelentek meg, akik már a jelenlétükkel is pasztorálnak. A szerzetesek a helyi egyházban élnek, ez életük kerete, itt bontakoztatják ki hivatásukat hozzájárulva a helyi közösség lelki épüléséhez.³⁶

d) Lelkiségi csoportok aktív jelenléte. Papságunk talán kis-idegenkedik tőlük, olykor lelki nonkonformistáknak nevezik őket. Ezeket a lelkiségi csoportokat hálaadással, türelemmel és nyitott szívvel kell fogadnunk.³⁷

e) Nem elhanyagolható az egyházi infrastruktúra kiépülése. Ezen értem azokat a közösségi házakat, termeket, ahová híveink összegyűlhetnek és megtapasztalhatják az együttlét örömét. Egyre több egyházközség rendelkezik ilyen infrastruktúrával.

5. A lelkipásztor személye

Az eredményes pasztoráció természetesen feltételezi – az egyházi hierarchia okán is – az egyházközség élén álló felszentelt lelkipásztort.³⁸ Már nagyon sokan elmondták és leírták azt, hogy napjainkban milyen típusú lelkipásztorokra volna leginkább

³⁶ *Vita Consacrata* (1994) apostoli levél, 49. p.

³⁷ Vö. LG 12. p.

³⁸ Ez nem jelenti azt, hogy a világi hívek az egyházi törvények előírásai alapján nem végezhetnek lelkipásztori munkát. II. János Pál pápa *Christifideles laici* című apostoli buzdítása, amely a világi hívőknek az egyházban és a világban betöltött hivatásáról és küldetéséről szól, leszögezi, hogy az egyes világi híveknek adott megbízatások, feladatok *gyakorlása nem teszi a világi hívőt lelkipásztorrá, mert a papságot nem a tevékenység eredményezi, hanem az egyházi rend szentségében történt részesülés*. Vö. II. János Pál pápa: *Christifideles laici*. Budapest 1990. 23.

szükség. A hívek elsősorban emberséges lelkipásztorokat óhajtának. Az *emberséges* kifejezés *A Magyar Értelmező Kéziszótár* szerint azt jelenti, hogy a másik ember, különösen a rászorultak iránt jóindulatú, segítőkész, becsületes, tisztelettudó... Egy lelkipásztorról ezek a tulajdonságok joggal feltételezhetőek. De azt sem szabad elfelednünk, hogy a lelkipásztornak is meg kell küzdenie gyengeségeivel, olykor eleséseinek következményeivel. Ezekről függetlenül egyházának papjaként nem teljesítheti minden hozzáforduló hívének kívánságát, ami miatt a támadások célpontjává válhat. De ezekben az esetekben is nyitottságot és segítőkészséget kell tanúsítania irányukban. Megbízatása folytán a hívek lelkipásztori ellátását a kegyelem erejére hagyatkozva, de saját felelőssége tudatában végzi. Adottságainak legjavát hozza ki magából és ezt adja bele az egyház közös, nagy ügyébe. Minden képessége sérül, veszít erejéből, ha az egyház medréből ki-kicsap vele, ahogyan az árvíz sem hoz termékenységet, de annál többet rombol. Az önmagát szabályok és sablonos külsőségek mögé rejtő lelkipásztor viszont sokszor kiszáradt medernek tűnik.³⁹

Amikor a lelkipásztorkodás megújításaért fáradozunk, nem szabad szem elől téveszteni azt a tényt, hogy a pap ebben a munkában a püspök munkatársa. Az egyházmegye híveinek lelki ellátásáért elsősorban a püspök a felelős. Éppen ezért a papok az ő jóváhagyásával és együttműködésével végzik lelkipásztori munkájukat. A zsinat figyelmeztet, hogy a papok *a püspök vezetése alatt megszentelik és igazgatják az Úr nyájának egy rájuk bízott csoportját, állomáshelyükön láthatóvá teszik az egyetemes Egyházat és hathatósan járulnak hozzá Krisztus egész testének építéséhez...*(LG 28.).

³⁹ Vö. PAJOR András: *Ezüsthíd*. Keresztény Kulturális Akadémia 2010. 18–19.

A lelkipásztornak figyelnie kell a világban, szűkebb környezetében végbemenő eseményeket. De tudatában kell lennie annak is, hogy a történelem ura nem más, mint a teremtő Isten. Az evangélium világánál meg kell találnia azokat az eszközöket, amelyek segítségével – hídemberként – hozzá vezetheti a reá bízottakat. Ellenkező esetben megrovásban részesíti az Úr: *Képmutatók! A föld meg az ég jeleiből tudtok következtetni. Hát ezt az időt miért nem tudjátok felismerni!* (Lk 13, 54–56.)